

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA TANQIDIY FIKRLASHGA O'RGATISHNING 7 USULI

Xalilova Z.Z.

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti

Tayanch so'zlar: tanqidiy fikrlash, qobiliyat, o'quvchilar, boshlang'ich sinf, o'qituvchilar, nuqtai nazar, rag'batlantirish, loyiha.

Ключевые слова: критическое мышление, способности, учащиеся, начальный класс, учителя, перспектива, мотивация, проект.

Key words: critical thinking, ability, students, primary class, teachers, perspective, motivation, project.

Резюме:

Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga o'rgatishning usullari keltirilgan. Bu o'quvchilarni o'z-o'zini boshqarishga, o'zini-o'zi tarbiyalashga, o'zini-o'zi nazorat qilishga va o'zini-o'zi to'g'irlashga undaydi.

Резюме:

В данной статье представлены методы обучения критическому мышлению учащихся начальных классов. Это поощряет учащихся к самоконтролю, самодисциплине, самоконтролю и самокоррекции.

Summary:

This article presents methods of teaching critical thinking to students in primary education. It encourages students to self-manage, self-discipline, self-control and self-correction.

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini o'rgatish barcha yoshdagi o'quvchilar uchun muhimdir. Tanqidiy fikrlash qobiliyatlari boshlang'ich ta'limning tobora muhim elementi hisoblanadi, lekin ularni o'rgatish ko'pincha boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun qiyin bo'lishi mumkin. Tanqidiy fikrlash nimadan boshlab, uni har kungi darslarga qanday kiritish kerakligigacha, biz quyida ushbu fundamental intellektual mahoratning muhim jihatlarini ko'rib chiqamiz. [1]

Tanqidiy fikrlash nima? Tanqidiy fikrlash bu o'z-o'zini boshqaradigan, o'zini-o'zi tarbiyalaydigan, o'zini-o'zi nazorat qiladigan va o'zini-o'zi to'g'irlaydigan fikrlash shaklidir. Tanqidiy fikrlash yodlashdan tashqariga chiqadi va o'quvchilarni tushunchalarni bog'lashga, muammolarni hal qilishga, ijodiy fikrlashga hamda bilimlarni yangi usullarda qo'llashga undaydi.

Tanqidiy fikrlash qobiliyatlari faqat matematika kabi fanga taalluqli degan afsonalarga qaramay, haqiqat shundaki, bilimlarni baholash va qo'llashga asoslangan bu ko'nikmalar nafaqat barcha uchun balki, kundalik hayotda ham muvaffaqiyatga erishish uchun zarurdir.

Boshlang'ich ta'lim uchun tanqidiy fikrlash mashqlari:

► Savollar bering.

Savollar berish, ayniqsa ochiq savollar, boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'rganganlarini qo'llash va oldingi bilimlarga asoslanish uchun o'zgarish beradi. Shuningdek, ularga muammoni hal qilish va oyoqqa turib o'ylash imkonini beradi va o'quvchilarga tengdoshlari oldida o'zini namoyon qilish imkoniyatini berish orqali o'zini - o'zi hurmat qilishni oshiradi.

► Qaror qabul qilishni rag'batlantirish.

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini o'rgatishning katta qismi bilimlarni qo'llash va yechimlarini baholash bilan bog'liq bo'lganligi sababli, boshlang'ich sinf o'qituvchilari imkon qadar qaror qabul qilishni rag'batlantirishlari kerak. Bu o'quvchilarga o'rganganlarini turli vaziyatlarda qo'llash imkonini beradi, turli yechimlarning ijobiy va salbiy tomonlarini ko'rib chiqadi, so'ngra qaysi g'oyalar yaxshiroq ishlashini hal qiladi.

► Guruhlarda ishlash.

Guruh loyihalari va munozaralar boshlang'ich maktab o'qituvchilari uchun tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rag'batlantirishning yana bir ajoyib usulidir. Hamkorlikda o'rganish nafaqat o'quvchilarni sinfdoshlarining fikrlash jarayoniga ochib beradi, balki muammoga yondashishning yagona to'g'ri yo'li ekanligini ko'rsatib, ularning fikrlash va dunyoqarashini kengaytiradi.

► Turli nuqtai nazarlarni o'z ichiga oladi.

Boshlang'ich maktab o'quvchilari uchun eng yaxshi tanqidiy fikrlash mashqlaridan ba'zilar konsepsiyasini turli nuqtai nazardan o'rganishni o'z ichiga oladi. Bu taktika nafaqat fikrni shakllantirishdan oldin fikrni turli nuqtai nazardan baholash kerakligini belgilabgina qolmay, balki o'quvchilarga boshqalarni tinglash va ulardan o'rganish jarayonida o'z nuqtai nazarlarini baham ko'rish imkoniyatini beradi.

► Turli fikrlarni bog'lash.

Turli fikrlarni bog'lash turli g'oyalarni bog'lash tanqidiy fikrlashga o'rgatishning kalitidir. Misol uchun, boshlang'ich maktab o'qituvchilari o'quvchilardan ishlash uchun avtobusga borishi kerak bo'lgan odamni taniydilarmi yoki yo'qligini so'rashi mumkin va agar shunday bo'lsa, bu odam uchun poyezdlar jadvali bo'lishi nega muhimligini so'rashi mumkin. Shunga o'xshash savollar bolalarga turli vaziyatlarni (masalan, kechikkan avtobuslar)

va potensial yechimlarni (o'rniga poyezdda borish) ko'rib chiqishga yordam beradi, ularga oldingi bilim va yangi kontekslarda qo'llashga yordam beradi.

► Ijodkorlikni ilhomlantirish.

Boshlang'ich maktabda tanqidiy fikrlashni o'rgatish uchun tasavvur asosiy hisoblanadi. O'qituvchilar o'quvchilar uchun yangi narsalarni yaratish uchun ma'lumotlardan foydalanishning yangi usullarini izlashlari kerak. Badiiy loyihalar buni amalga oshirishning ajoyib usuli. O'quvchilar shuningdek, istagancha ixtirolar qurishlari, hikoya yoki she'r yozishlari, o'yin yaratishlari qo'shiq kuylashlari mumkin.

► Aql bo'roni.

Boshlang'ich ta'limda azaliy an'ana bo'lgan "miya mashqi" ajoyib o'rganish vositasidir. Bu shuningdek, tanqidiy fikrlash uchun ajoyib mashqdir, ayniqsa vizual elementlar bilan birgalikda original fikrlash va sinfdagi muhokamalarni jonlantiradi.

Adabiyotlar:

1. Davletshin M. G. Umumiy psixologiya. T., TDPU, 2002.
2. Davletshin M.G., Do'stmuxamedova Sh.A., Mavlonov M.M, To'uchieva S.M., «Yosh va pedagogik psixologiya». T. TDPU, 2004 .
3. Радугина А.А. Педагогика и психология. М., 2007.
4. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. СПб: Питер, 2007.